

Panoràmica

La transcendència i les implicacions dels mitjans de comunicació social

JOHN B. THOMPSON, *Los media y la modernidad: una teoría de los medios de comunicación*. Barcelona: Paidós, 1998.

[V.O.: *The Media and Modernity. A Social Theory of the Media*. Polity Press, 1997 (Traducció al castellà: Jordi Colobrans)].

A John B. Thompson no li sedueix gens la idea, defensada pels autors postmoderns, de "crear una nova teoria social per a una nova era". El que es proposa és contribuir a renovar la teoria social clàssica i a (re)considerar de forma seriosa i sistemàtica les implicacions històriques i socials que han tingut i tenen els *mass media*. Des d'una perspectiva sociohistòrica, l'autor analitza la influència de les noves formes de comunicació i de difusió cultural des de l'adveniment de la impremta en el segle XV fins a l'expansió de les actuals xarxes de comunicació global. Un dels pecats més imperdonables de les ciències socials ha estat ignorar la importància que tenen els *mass media* en la formació de les societats modernes i en l'evolució dels processos polítics, econòmics i culturals. ¿Quina és la raó que explica l'oblit sistemàtic que la ciència social clàssica i contemporània ha fet dels fenòmens comunicatius? John B. Thompson apunta que els teòrics socials actuals que reflexionen sobre els amplis contorns del desenvolupament de la modernitat, generalment

ho fan molt influïts pel llegat del pensament social clàssic. "Prenen els seus termes i models de referència del treball d'autors que van escriure en el segle XIX o a principis del XX i volien donar sentit a les societats industrials que s'estaven formant" (p. 16). Això, sense parar atenció al desenvolupament dels mitjans de comunicació i, tampoc, a les noves formes de creació, difusió i recepció cultural. Aquesta és una de les raons que expliquen l'actual retard de la ciència social moderna. Jo crec, però, que caldria insistir, també, en una sèrie de prejudicis aristocràtics, molt arrelats en bona part de la intel·lectualitat europea dels segles XIX i XX que ha tendit, i tendeix encara, a menystenir, o senzillament a ignorar, els (mal) anomenats "mitjans de comunicació de masses".

Com a contrapunt, en el camp de la teoria i la recerca comunicativa, s'ha tendit a exagerar la transcendència dels fenòmens comunicatius. Potser era un fet inevitable: era una manera de cridar l'atenció sobre l'existència i la rellevància social de la comunicació mediàtica. Sovint s'ha caigut en una perspectiva mediacèntrica incapaç de situar els fets comunicatius en el context d'una societat determinada i que, per això mateix, ha esdevingut estèril. No es pot estudiar de forma plausible el desenvolupament dels mitjans de comunicació independentment de processos socials i històrics més amplis.

Thompson, en aquest llibre *The Media and Modernity*, ens presenta un treball ambiciós i força complet que contribueix a superar l'antic divorci que hi havia entre la ciència social clàssica i les "teories de comunicació

de masses". Es tracta d'una temptativa, força reeixida, de resituar la importància dels fenòmens comunicatius en la nostra societat. L'autor –encara que no ho digui explícitament– desenvolupa les intuïcions genials de Walter Benjamin expressades, sobretot, a l'*Obra d'art a l'era de la seva reproductibilitat tècnica*, i considera que l'aplicació dels mitjans de comunicació social ha transformat l'estatut espacial i temporal de la vida social. L'ús de les noves tecnologies de la comunicació han afavorit el naixement de nous tipus de relacions socials. Els *mass media* no han eliminat les formes de comunicació personal més tradicionals, però han contribuït a crear noves formes d'acció i d'interacció que són estranyes a la idea de compartir un espai físic comú.

Totes les formes de comunicació impliquen alguns graus de separació espaciotemporal i la possibilitat de

moviment a través de l'espai i el temps. Thompson usa l'expressió –separació espaciotemporal– per a referir-se a aquest procés de distànciació. El procés de mundialització cultural comporta, precisament, un reordenament del temps i la distància espacial a escala planetària.

L'autor britànic planteja amb rigor, i amb un profund coneixement de causa, tots aquests temes que són crucials per comprendre la societat de finals de segle XX, i ho seran encara més, per comprendre la del segle XXI.

Som, en definitiva, davant d'una obra bàsica que s'hauria de recomanar com a lectura obligatòria a tots els estudiants de ciències de la comunicació, però, també i d'una manera molt especial, als estudiants d'història, de sociologia, de ciència política i, fins i tot, d'antropologia.

Jordi Busquet